

**Eva Ava Šranková, Dominika Bedecsová,
Marek Zákopčan, Alexander J. Kenji**

Nedocenení

Príbehy vedcov, ktorých ignoroval svet

Obsah

Úvod.....	7
James Hutton (*1726 – †1797).....	9
Henry Cavendish (*1731 – †1810).....	19
Marry Anning (*1799 – †1949).....	27
Antonio Meucci (*1808 – †1889).....	35
Ada Lovelace Byron (*1815 – †1852).....	43
Ignác Filip Semmelweis (*1818 – †1865).....	53
Eunice Newton Foote (*1823 – †1913).....	61
Alfred Russel Wallace (*1823 – †1913).....	69
Nikola Tesla (*1856 – †1943).....	83
Jagadish Chandra Bose (*1858 – †1937).....	93
Nettie Maria Stevens (*1861 – †1912).....	101
Jozef Murgaš (*1864 – †1929).....	111
Marie Curie-Sklodowska (*1867 – †1934).....	121
Henrietta Swan Leavitt (*1868 – †1921).....	141
Nicolae Constantin Paulescu (*1869 – †1931).....	149
Mileva Marić (*1875 – †1949).....	159
Lise Meitner (*1878 – †1968).....	167
Emmy Noether (*1882 – †1935).....	179
Alice Augusta Ball (*1892 – †1916).....	189
Ida Noddack (*1896 – †1978).....	199
Charles Herbert Best (*1899 – †1978).....	207
Charles Richard Drew (*1904 – †1950).....	213
Albert Hofmann (*1906 – †2008).....	223
Mary Golda Ross (*1908 – †2008).....	233
Subrahmanyan Chandrasekhar (*1910 – †1995).....	245
Chien-Shiung Wu (*1912 – †1997).....	259
Hedy Lamarr (*1914 – †2000).....	267
Katherine Johnson (*1918 – †2020).....	277
Rosalind Franklin (*1920 – †1958).....	291
James Hansen (*1941).....	305
Zdroje.....	315

Úvod

V histórii ľudstva nájdeme nespočetné množstvo príbehov o veľkých objavoch a revolučných vynálezoch, ktoré posunuli naše poznanie a civilizáciu ako takú míľovými krokmi vpred. Napriek tomu však existuje mnoho vedcov, ktorých mená ostali v tieni sláv ich súčasníkov. Viacerí z týchto priekopníkov – napriek svojmu významnému prínosu – zostali nepovšimnutí alebo si ich zásluhy pripísali iní, často z dôvodov spoločenskej či politickej situácie, rasovej segregácie, vojnových konfliktov či dokonca konkurenčného boja v rámci vedeckej komunity.

Táto kniha je venovaná práve takýmto zabudnutým géniom. Predstavíme vám tridsať príbehov vedcov, ktorí svojimi objavmi a prácou prispeli k formovaniu sveta, v ktorom dnes žijeme. Ich mená možno nepatria medzi najpopulárnejšie, no ich prínosy sú nepopierateľné a zaslúžia si minimálne našu pozornosť.

Naším cieľom je osvetliť prácu vybraných vedcov a tiež podnieť k reflexii nad tým, ako spoločenské a politické okolnosti môžu ovplyvniť vnímanie a (ne)docenenie vedy. Zároveň veríme, že týmto spôsobom prispievame k spravodlivejšiemu a informovanejšiemu svetu, kde sú zásluhy prisudzované bez ohľadu na rasu, národnosť či pohlavie.

Nedocenení, to sú slovami zachytené životy a práca tých, ktorí sa navzdory prekážkam nevzdali a pokračovali vo svojich výskumoch, neraz bez nádeje na uznanie. Každý z príbehov vám priblíži nielen vedecké objavy, ale aj osobné boje a triumfy tridsiatich fascinujúcich osobností.

Pozývame vás na cestu objavovania skrytých príbehov vedeckej geniality, ktorá zmenila náš svet. Veríme, že táto kniha vám jednoducho poskytne nové poznatky a jednoducho vás inšpiruje k premýšľaniu o tom, aké dôležité je priznávať zásluhy tým, ktorým skutočne náležia.

James Hutton
(*1726 – †1797)

**Bezbožník – otec
modernej
geológie**

Eva Ava Šranková

Myslenie človeka bolo od samého počiatku formované vierou. Viera v nadprirodzeno, v božstvá sa tisícky rokov prenášala z pokolenia na pokolenie a zakorenila tak hlboko, že myslenie mnohých ľudí ovplyvňuje i dnes.

Vnútorňy svet človeka, najinteligentnejšieho tvora na planéte Zem, je napriek jeho umnosti krehký, nedivme sa preto, že každý z nás hľadá to svoje – neraz práve silu –, tam, kde mu to z jeho pohľadu na svet vyhovuje...

Vek Zeme datujeme na viac ako 4,5 miliardy rokov. Vieme, že povrch zemegule je dočasným výsledkom rozmanitých procesov a zmien. Sily, ktoré pretvárajú povrch planéty, pôsobia zvnútra, ale aj zvonka. Vonkajšími silami sú voda, vietor a pohybujúci sa ľad horských a pevninských ľadovcov. Všetky tieto sily dokopy zanechávajú na celej Zemi nezanedbateľné stopy a výrazne menia podobu zemského povrchu.¹

Je prinajmenšom zaujímavé, že v 18. storočí žil muž, ktorý obdobným výrokom predbehol svoju dobu. James Hutton, vedúca osobnosť škótskeho osvietenstva, nebol pre svoje tvrdenia o vývine Zeme príliš obľúbený. V období, keď sa ešte stále verilo, že našu planétu stvoril Boh a formovala ju biblická potopa, jeho slová pôsobili ako rúhanie. Avšak čas, rovnako ako aj v prípade Kopernika, Keplera či Galilea, ukázal, že aj v tomto prípade sa našiel človek

oplývajúci ohromnou intelektuálnou schopnosťou, ktorý tvrdil, že Zem sa formovala eróziou, sedimentáciou, abláciou, denudáciou a mnohými inými operáciami prírody počas miliónov rokov, a dal mu za pravdu.

Veľké dvojzväzkové dielo *Teória Zeme* z roku 1788 (a opäť vydané v roku 1795), ktoré James Hutton publikoval a ktorým sa snažil dať zmysel svojmu celoživotnému pozorovaniu a dedukcii o spôsobe, akým funguje naša planéta, malo čo povedať ľuďom včerajška, a obzvlášť má čo povedať ľuďom dneška. Nečudo, že James Hutton sa stal zakladateľom moderného geologického myslenia.

Ľudský rozum & cirkevné dogmy

V čase rozpadajúceho sa feudalizmu sa s nástupom novej vládnucej triedy, buržoázie, dostáva do popredia nový myšlienkový smer – osvietenstvo. Zamerané je na človeka osvieteného rozumom, snažiaceho sa zmeniť seba a celú spoločnosť, ktorú chce pozdvihnúť. Nové myšlienkové hnutie nadovšetko vyzdvihuje ľudský rozum a slobodu, pričom nabáda k propagovaniu výsledkov vedy. Cirkev spútavajúca a zastrášujúca jednotlivca už nie je nositeľkou neobmedzenej moci, osvietenci odmietajú stáročné cirkevné dogmy, proklamujú náboženstvo oslobodené od svojvôle cirkvi, ktoré má byť prepojené s rozumom. Jedným z nich je aj Voltaire, ktorý síce náboženstvo neznevažuje a ani ho neodmieta – je zástancom toho, že Boh je Stvoriteľom sveta, avšak do jeho diania viac nezasahuje –, no pokladajúc cirkev za úhlavného nepriateľa pokroku, zahrňuje ju svojou satirou.

Osvietenci obhajujúci vzdelanie a vzdelanosť nás, pridržiavajúci sa slov nemeckého filozofa Immanuela Kanta – hájaceho osvietenstvo ako vystúpenie človeka zo svojej nesvojprávosti, ktorú si sám zaviniť tým, že nemal dostatok odvahy používať vlastný um bez vedenia druhými – „*Maj odvahu používať svoj vlastný rozum!*“², stavajú do popredia človeka, nie Boha. Napriek ich hlásaniu, cir-